

‘Verzilting niet overal tegenhouden, maar waterbeheer differentiëren’

Verzilting is een oprukkend probleem. Door de bodemdaling, drogere zomers, hogere zeespiegel en de zoute kwel treedt op veel plaatsen verzilting op. Met op sommige plaatsen gevolgen voor (hoogwaardige) land- en tuinbouw, drinkwaterwinning en de ecologie. Maar het wordt steeds moeilijker, en daarmee duurder, om de waterkwaliteit overal en altijd te garanderen voor de waterbeheerders. Dus moeten de chloridenormen misschien wel worden losgelaten, en daarmee bepaalde functies. Of moeten gebruikers meer gaan betalen voor de waterkwaliteit. Tenminste, als het aan de bezoekers van de themadag ‘Verzilting in de regio: meebewegen of aanpakken?’ op 5 juni ligt. De consensus onder de bezoekers van deze door het Platform herstel zoet-zout overgangen georganiseerde dag leek groot, maar de stap van de projector in de zaal naar de praktijk is groot.

Mondiaal gezien vormt verzilting een groot probleem, maar op nationale schaal valt het eigenlijk nog wel mee op dit moment, betoogde Neeltje Kielen van de Waterdienst van Rijkswaterstaat. Maar door de klimaatverandering wordt dat anders. Afhankelijk van het scenario wordt de droge zomer van 2003 misschien wel de gemiddelde zomer in de toekomst. Uiteindelijk zal dat problemen voor de landbouw en de natuur geven. Vragen die gesteld moeten worden zijn óf er wel altijd water voor de landbouw moet zijn en óf we sloten voor zowel irrigatie als drainage moeten gebruiken. En zijn de normen in de KRW en Natura 2000 wel klimaatbestendig? Tenslotte concludeerde Kielen dat in een gemiddeld jaar ongeveer 80 procent van het rivierwater ongebruikt naar zee stroomt, in een droog jaar is dat nog steeds rond de 60 procent. Er is dus genoeg water, we moeten dat slim(mer) gaan benutten.

Meinte de Hoogh van VROM ging in op het Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat (ARK), waarin de ministeries van VROM, LNV, V&W en EZ samenwerken met de IPO, VNG en Unie van Waterschappen om Nederland voor te bereiden op de gevolgen van de klimaatverandering. De vraag is wat voor uitgangspunt er moet komen. Moeten we de manier waarop we het watersysteem handhaven, aanpakken maar de huidige functies blijven faciliteren? Moeten we de huidige functies in stappen aanpassen aan de nieuwe omstandigheden? Of moeten we het watersysteem herinrichten en de functies aanpassen?

Niet alleen het oppervlaktewater kan verzilten, ook het grondwater heeft daar op sommige plaatsen last van, volgens Gualbert Oude Essink van Deltares. Zo is grondwater langs de kust, gemeten op -10 meter NAP, relatief zout. De oorzaak is het zeewater dat onder de zeevering door langzaam omhoog komt, mede onder invloed van de maaiveld-daling en de zeespiegelstijging. Maar uit onderzoek blijkt dat het grondwater niet overal verzilt. Op sommige plekken is dat zeker het geval, maar op andere plaatsen wordt het grondwater zoeter. Computermodellen worden wel steeds beter, maar zijn nog niet betrouwbaar. Autonome processen spelen een belangrijkere rol bij de verzilting van grondwater dan de klimaatverandering.

Door die autonome processen staat het diepe grondwater wel onder (verziltings) druk, door bijvoorbeeld oud zeewater dat zich daaronder nog bevindt.

Bodemdaling en verzilting zijn een onprettige combinatie voor een waterbeheerder, volgens het verhaal van Joca Jansen van Wetterskip Fryslân. De bodem in Noord-Friesland daalt snel onder invloed van gas- en zoutwinning en de verzilting ruikt op. Boeren in dat gebied verwachten dat het waterschap de waterkwaliteit op orde houdt. Tot nu toe is er geen probleem, behalve dat het water dat de boeren gebruiken om te beregenen enigszins zilt is. Maar het Wetterskip Fryslân verwacht dat dat in de toekomst zal veranderen en dat de huidige functies dan niet te handhaven zijn. De aanwezige boeren willen vooralsnog doorgaan met hun landbouw. Het waterschap heeft haar hoop nu gevestigd op een nog op te stellen integraal inrichtingsplan, waarin alle partijen hun wensen kunnen inbrengen. Dat moet leiden tot een plan waarin zoveel mogelijk wensen worden uitgevoerd, wat weer tot draagvlak moet leiden. Ondertussen heeft het Wetterskip Fryslân wel al de norm van maximaal 200 mg chloride per liter losgelaten en rekent nu met 600 tot 800 mg per liter.

Ook in Rijnland is de verzilting een opkomend probleem, blijktens het verhaal van Birgitta van der Wateren - de Hoog van het Hoogheemraadschap van Rijnland. De belangrijkste functies in het beheergebied zijn landbouw, natuur en recreatie. Als het huidige waterbeheer niet wordt aangepast, zal dat tot een forse toename van de zoutschade bij met name de sierteelt leiden. Er wordt al gewerkt aan een aantal maatregelen, zoals een schutsluis bij Spaarndam, een peilopzet (verhoging) waar mogelijk, het aanpassen van de aan- en afvoerroutes van het water en er worden proeven gedaan met weldichting. Maar voor de toekomst moet toch worden nagedacht over drie scenario's: acceptatie van de verzilting, een 'stand-still' situatie of de aanvoer van extra zoet water om de verzilting terug te dringen.

Goeree-Overflakkee heeft weer andere problemen volgens Fred Kuipers van het Hoogheemraadschap Hollandse Delta.

Het is nog maar de vraag of de zoetwatertvoorziening voor het watersysteem in de toekomst gehandhaafd kan worden. Een deel van het zoete water is afkomstig uit het Haringvliet, maar dat valt in de toekomst misschien af. De waterkwaliteit in de brakke gebieden is al heel slecht en bevat teveel chloride voor de landbouw en teveel nutriënten voor een fatsoenlijk aquatisch ecosysteem. Het waterschap heeft geprobeerd dat op te lossen voor de landbouw door 's zomers door te spoelen met zoet water en voor de ecologie door de brakke natuurgebieden te isoleren. Dat leverde niet het gewenste effect op: het chlorideverloop werd zeer onnatuurlijk en in de natuurgebieden bloeiden alleen de algen. De nieuwe oplossing is dat het gebied wordt doorgespoeld met gemengd water. Een kunstmatige en onnatuurlijke oplossing die wél tot een waterparel heeft geleid: Koudenhoek.

De problemen uit de laatste drie lezingen (Noord-Friesland, Rijnland en Goeree-Overflakkee) waren meteen de onderwerpen voor de aansluitende workshops. Hoewel er geen alles-oplossende concepten werden aangedragen, hadden de uitkomsten van deze sessies een aantal overeenkomsten. Zo werd water(beheer) niet meer als volgend gezien, maar moeten de gebruiksfuncties het water volgen. Dat leidt tot functiedifferentiatie. Daarbij ligt voor de waterbeheerders de taak om de gebruikers duidelijk te maken welke waterkwaliteit nog wel en welke niet meer gegarandeerd kan worden. Het risico op inkomstanderving door verzilt water ligt daarna bij de gebruiker.